

Årgång 36 | Nr 2 | 2023

PARNASSIA

Föreningen Smålands Flora

Föreningen Smålands Flora

Föreningen startade år 1982.

Medlemsavgift Föreningen Smålands Flora 2024

Medlemsavgift 150 kr

Familjemedlem (utan tidskrift) 25 kr

För medlemsavgiften får du möjlighet att delta i föreningens aktiviteter!

Fullbetalande får dessutom *Parnassia* (2 häften om året)

Föreningens plusgiro: 66 29 27 -3

Styrelse 2023–2024

Ordförande: Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar

Tel. 070-356 46 97. E-post: tomas.buren@outlook.com

Vice ordförande: Margareta Edqvist, Syrengatan 19, 571 39 Nässjö

Tel. 070-231 35 82. E-post: margareta.edqvist@telia.com

Sekreterare: Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 12 Karlskrona

Tel. 070-983 14 49. E-post: cotula@gmail.com

Kassör: Uno Pettersson, Vårlöksvägen 7, 352 51 Växjö

Tel. 070-588 56 14. E-post: uno_p@hotmail.com

Ingela Carlström, Träningsstigen 7, 574 39 Vetlanda

Tel. 070-152 09 69 E-post: ingela.carlstrom@live.se

Pontus Axén, Klockhusgatan 12B 1001, 392 37 Kalmar

Tel. 073-677 70 88. E-post: pontus.axen@hotmail.se

Mats Halling, Helgsjö 2, 593 92 Västervik. Tel. 070-549 10 69

E-post: matsghalling@gmail.com

Roger Karlsson, Stenberga-Boda 5, 574 97 Vetlanda

Tel. 073-976 57 38. E-post: hermelin10@outlook.com

Åke Rühling, Humlekärrshultsvägen 10, 572 41 Oskarshamn

Tel. 070-606 86 21. E-post: ake.ruhling@telia.com

Tommy Nilsson, Villagatan 8, 570 80 Virserum. Tel. 070-669 91 22

E-post: tommy@virserum.com

Martin Sjö Dahl, Lekarydsvägen 21, 342 34 Alvesta

Tel. 076-760 14 24. E-post: lottamartin@gmail.com

Slätterblomma
Parnassia palustris

Omslagsbild: Sibirisk hjärtstilla, *Leonurus sibiricus*, Kronobergshed, Alvesta kommun.

Foto: Eva Andersson.

Grova träd i Stenbergas socken

▪ Roger Karlsson

Fig. 1. Lind, Kråkelid, 480 cm omkrets, diameter 153 cm, friskt, står i beteshage. Lindens grenverk är undertill betat av nötkreatur. Foto: Roger Karlsson.

Under mina snart 25 år i Stenbergas, Vetlandas kommun, har jag inventerat socknens flora och vissa delar av dess insektsliv. I denna artikel presenteras ett antal större träd som jag noterat under dessa år. Först en allmän reflektion över träd.

Att träd har en stor ekonomisk och kulturell betydelse är välkänt. Skogen och dess träd utgör ett ymnighetshorn att ösa ur såsom råvaror till konstruktionsvirke, pappers- och redskapstillverkning. Men även odlingslandskapet med sina beteshagar och

tidigare ängsmarker har över tid varit trädbevuxna och använts för lövtäkt i äldre tiders boskapsskötsel. I de sydsvenska betade hagarna finner man ofta äldre, grova lövträd kvar såsom asp, ek, lind, alm och ask. Människan har genom historien även planterat träd i sin närhet, dels som vårdträd, dels som vindsydd. Planterade träd ingår sedan länge i städernas parkanläggningar och alléer och skänker städerna en vilsam miljö. Märkligt växande träd har ofta haft sin plats i folktron. De har ansetts bära på en mängd egenskaper

Fig. 2. **Gran**, Salshult, 314 cm omkrets, diameter 100 cm. Enligt markägaren är granen kvarstående i en äldre beteshage vars första generation gran är avverkad. Denna skall vara ett evighetsträd. Foto: Roger Karlsson.

som använts inom folkmedicinen, exempelvis botat värk och sjukdomar eller varit behaftade med trolldomsegenskaper.

I modernare tid är nog det vanligaste förhållningssättet till stora träd av estetisk art. De väcker beundran, vördnad och hänförelse om de är riktigt stora och grova. Träd generellt utgör även livsrum för en mängd organismer som mossor, lavar och en mängd insekter. Ju äldre träden blir ju fler organismer har över tid använt dem som habitat och därmed har dessa träden gjort stor naturvårdsnytta. Håligheter, grenbrott och murkna grenar fyller många organismers krav på föryngringsplatser.

Växtgeografisk bakgrund

I det område som sedan länge kallats Smålands trädgård, ingår de fyra socknarna Nye, Näshult, Skirö och Stenberga. Området är beläget i den sydöstra delen av Vetlanda kommun. Begreppet Smålands trädgård finns belagt från en av Carl von Linnés lärjungar Anders Tidström (1723–1779), som skriver: *Vid Jönköping...finnes de vackraste och mest förtjusnade oaser i öknen, och en sådan trakt är östra delen af Östra härad, hvars växlande skogs- och ängstrakter; tallösa sjöar och branta stupor gifvit det namnet 'Smålands trädgård'* Trots att området ligger på det Småländska höglandet uppvisar det naturgeografiska likheter med de inre, västra delarna av Kalmar län där Emåns dalgång bryter in med högre sommartemperatur och lägre nederbörd. Det ger trakten en löv-

Fig. 3. **Sälg**, Mögleryd, 335 cm omkrets, diameter 107 cm, friskt. Kvarstående i stenröse i åkermark. Foto: Roger Karlsson.

Fig. 4. **Ek**, Stenbergas k:a, 550 cm omkrets, diameter 175 cm, friskt, står vid kyrkomuren. Ytterligare en grov ek, kallad "likeken" fanns invid denna, men togs ned i samband med vägbygge på 1970-talet. Foto: Roger Karlsson.

Fig. 5. **Alm**, Käxagården, 470 cm omkrets, diameter 150 cm, friskt, står i fägata. Flera grova almar finns på gården. Foto: Roger Karlsson.

Fig. 6. **Ask**, Sigfridsgården, 610 cm omkrets, diameter 194 cm, friskt. Den grova asken står intill ett källdrag med tillförsel av bergvatten. Foto: Roger Karlsson.

skogsrik vegetation i ett annars av barrskog mer präglat omgivande högland. Belägg för detta finns i den mängd fynd av värmekrävande insekter som gjorts i de inventeringar som länstyrelserna i Kalmar och Jönköping gjorde i början av 2000-talet. Där noterades en mängd nya fynd av insekter, knutna till odlingslandskapets lövskog, vilka annars har sina kärnområden i de östligare delarna av Småland.

Enskilda grova träd i landskapet hör väl till kuriosaavdelningen och saknar direkt botaniskt värde. Genom åren har en hel del böcker i ämnet skrivits så ett visst intresse har de väckt. Ofta har det rört sig om säregna former och stora träd, avvikare helt enkelt. En större inventering av grova lövträd påbörjades 2006 av Länsstyrelsen i Jönköpings län. Syftet med denna var att dokumentera dessa oftast solitärt stående lövträd i landskapet för att i vissa fall skydda dessa som habitat för andra organismer. Som "jätteträd" har man satt en gräns vid en diameter på 100 cm, vilket innebär att omkretsen skall vara 314 cm. Jag har använt mig av den ovan nämnda inventeringens mätresultat

Fig. 8. **Asp**, Boda, Djupadal, 320 cm omkrets, diameter 102 cm. En asp med två stammar som blåste ner 2023. Stod i sumpskog. Foto: Roger Karlsson.

Fig. 7. **Tall**, Skörtorp, 320 cm omkrets, diameter 102 cm, friskt. Står i skogsmark. Foto: Roger Karlsson.

för lövträden. Barrträden är mätta av mig i "brösthöjd", 160 cm.

Kanske kan denna artikel inspirera till att undersöka större träd i era egna socknar. Vinterhalvåret passar utmärkt för detta!

Fig. 9. **Lärk**, Lundeberg, 355 cm omkrets, diameter 113 cm, friskt. Sannolikt planterad som vårdträd vid torpet. Foto: Roger Karlsson.

Kattmynta i Jönköpings län

▪ **Margareta Edqvist**

Kattmynta *Nepeta cataria* betecknas som stark hotad (EN) på den svenska rödlistan från 2020. Arten är känslig för konkurrens och ogynnsamt klimat, och delfrukterna har kort livslängd i jord samt låg grobarhet. De största hoten utgörs av ändrad djurhållning, förbättrad gödselhantering och allt färre lämpliga växtmiljöer (ArtDatabanken 2023).

Smålands flora 1978–2005

Under Smålands flora-inventeringen rapporterades kattmynta från åtta lokaler fördelade på två i Jönköpings kommun, tre i Tranås kommun och tre i Nässjö kommun.

Floraväktarna 1994–2023

De båda lokalerna i Jönköpings kommun upptäcktes 1989 respektive 1990. Kattmyntan är inte återfunnen på någon av dessa lokaler. Den ena växtplatsen verkar ha varit utmed vägen in till Tenhults soptipp, den andra var på en grushög i närheten av Järsnäs kyrka.

De tre lokalerna i Tranås kommun rapporterades första gången 1990, 1991 respektive 2003. De två första är ej återfunna. Den som upptäcktes 2003 är återbesökt 2004 och 2007 då återfanns 12 respektive 8 skott. De tre lokalerna i Tranås verkar ha varit mer eller mindre tillfälliga. Kattmyntan har vuxit

Fig. 1 & 2. Kattmynta *Nepeta cataria* vid Gödeberg. Foton: Margareta Edqvist.

i någon grustäkt samt på jordhögar. Även om lokalen arten upptäcktes på 2003 var en jordhög, så borde den återbesökas 2024 för att se om den möjligen finns kvar i området.

Till skillnad från merparten av de ovan nämnda lokalerna så har kattmyntan förekommit i större antal på de tre kända lokalerna inom Nässjö kommun. Dessa tre lokaler har mera varit av karaktären gårdsmiljö. Vid Hjartsöla och Gödeberg växer/växte den precis intill ladugårdsväggen, vid Sunneränga var det inom den inhägnade hönsgården.

Hjartsöla – Här upptäckte jag den första gången 1990, och då noterade jag endast ett exemplar. Lokalen besöktes vid fem tillfällen fram tills 1999, och under dessa år rapporterades 20, 3, 0, 6, 7 och 3 skott. Åren 2000 till 2007 sågs inga exemplar, men 2009 blommade den återigen. Därefter har den inte återfunnits trots flertalet besök.

Gödeberg – 1994 togs frön från ovanstående lokal, och redan året därpå, alltså 1995, visade sig ett exemplar. Åren 1996 till

2016 besöktes lokalen i stort sett årligen. Antalet kattmynta varierade då mellan 1 och 100 skott. Därefter följde ett antal år då den inte sågs, men nu 2023 blommade återigen 1–2 plantor med 10-tal skott (Fig. 1, 2 och 3).

Sunneränga – Kattmyntan noterades här först 1990. Lokalen har besökts inte mindre än vid 17 tillfällen åren 1994 till 2011, och antalet har varierat mellan 14 och 150 skott. Vi ett besök 2016 återfanns den inte, och så heller inte i år 2023.

År 2023 har vi alltså endast en aktuell lokal för kattmynta i Jönköpings län. Möjligen kan den dyka upp igen på de två lokalerna i Nässjö-området. Vid både Hjartsöla och Gödeberg har det visat sig att åtminstone en del frön faktiskt kan ligga och vänta ett antal år på bra förutsättningar.

Referenser

ArtDatabanken, 2023. Artfakta – *Nepeta cataria*. ><https://artfakta.se/artinformation/taxa/nepeta-cataria-1082><

Fig. 3. Kattmynta *Nepeta cataria* vid Gödeberg.
Foto: Margateta Edqvist.

Initiativ för bättre ängsskötsel i Kalmar

▪ **Tomas Burén**

I Kalmar finns det, som i de flesta städer, en mängd kommunala gräsytor av olika slag. Tidigare har de flesta klippts regelbundet, oavsett om de används till något eller inte. Under de senaste åren har kommunen börjat minska den intensiva gräsklippningen. Tanken har varit att identifiera ytor som inte har någon speciell funktion, som inte är alltför näringsrika och som innehåller en del arter som skulle gynnas av slåtter en eller eventu-

ellt två gånger om året i stället för regelbunden klippning. Efter en försiktig start har ytorna med ängsskötsel utökats.

Det problematiska är hanteringen av det avslagna höet. Eftersom ytorna ligger intill vägar och bebyggelse finns det tyvärr en hel del skräp som riskerar att följa med när höet samlas upp och därför går det inte att använda höet som foder, utan det blir ett avfall som måste tas omhand. Det är också

Fig. 1. Erik Cederberg (till höger) och Anders Brattström från Föreningen Sydostentomologerna räfsar testytan i Norrleden. Foto: Tomas Burén.

lite komplicerat att samla upp höet på ett bra sätt. På de största ytor har man hyrt in jordbruksmaskiner och gjort balar. Kommunen har egna maskiner som kan slå och samla upp i samma moment, men de fungerar bara på någorlunda släta ytor som inte är alltför stora. Kvar blir diverse små eller kuperade ytor, där gräset inte har samlats upp.

Under hösten 2023 kontaktade Erik Cederberg från Föreningen Sydostentomologerna kommunen med idéer om hur ideella krafter skulle kunna hjälpa till att göra ängsytor bättre. Hans tanke var att samla frön från lämpliga arter och så ut dem på närliggande, mer artfattiga ytor. Han hade också idéer om att räfsa ytor där höet ligger kvar och eventuellt även hjälpa till att slå eller klippa där de vanliga maskinerna inte kommer åt. Syftet är framför allt att få en rikare blomning för att gynna insekter.

I min roll som kommunekolog träffade jag Erik tillsammans med en arbetsledare från kommunens serviceförvaltning. Vi konstaterade att vi inte ser några problem med att samla frö från vanliga arter för att sprida på andra ytor inom staden. Erik föreslog några ytor i stadsdelen Norrliden. Ett första steg blev att bjuda in intresserade till

en första träff för att titta på området och samla lite fröer. Information gick bland annat ut till Naturskyddsföreningen och Föreningen Smålands flora. Erik lyckades även få lokalradion att göra ett litet reportage. Uppslutningen blev inte så stor, kanske på grund av olämpligt väder, men vi kom överens om att fortsätta. Den 28 oktober, lite väl sent, träffades i alla fall sex personer för att räfsa en mindre yta där maskinerna inte kommit åt. Serviceförvaltningen ställde ut ett traktorflak och lånade ut räfsor. Ytan som räfsades är inte särskilt spännande botaniskt, men Erik ville testa att så ut höskallra för att se om den kan hjälpa till att hålla tillbaka gräset.

Tanken är nu att på något sätt fortsätta projektet. Förutom de praktiska åtgärderna har vi pratat om möjligheten att ordna någon gemensam exkursion för att visa växter och insekter som finns på den här typen av gräsmarker. Det är viktigt att informera om den mångfald som finns för att skapa förståelse för att inte alla ytor hålls kortklippta.

Om du är intresserad av projektet och vill få information om kommande aktiviteter kan du kontakta Erik via e-post: >erik.cederberg@biophoria.se<.

Årsmöte på historisk mark

▪ Ingela Carlström

Fig. 1. Spännande strandängar norr om Skäppevik. Foto: Ingela Carlström.

Inte långt från Fredsstenen i Brömsebro ligger det pittoreska Brömsehus Café, inrymt i en ombyggd skola som fått behålla sin sekelskifteskarakteristik, där vi höll vårt årsmöte. Platsen ligger i Torsås kommun, Söderåkra socken, inte många meter från gränsen till Blekinge län.

Inför årsmötet den 12 augusti hade två styrelseledamöter avböjt omval, Per Darell och Eric Lundén. Glädjande nog kunde tre nya ledamöter väljas in i styrelsen: Pontus Axén, Kalmar, Roger Karlsson, Stenberga och Martin Sjödahl, Alvesta. Tomas Burén omvaldes som ordförande.

Årsmötesförhandlingarna klarades av på relativt kort tid och efter gott fika kunde vi alla

ivrigt ge oss ut på en förmiddagsexkursion under ledning av Tomas Burén och Åke Widgren.

Första stoppet var ett gammalt grustag vid Yttra Appleryd. Här fick vi se åtta björnbärsarter och vi sattes alla på prov när Tomas delade ut sin nyckel till de olika arterna och bad oss testa den. Nyckeln för björnbär i sydöstra Småland fungerade fint, dock var det inte helt lätt för oss innan vi fick guidning genom de olika karaktärerna. De arter vi såg var sötbjörnbär *Rubus plicatus*, skogsbjörnbär *Rubus nessensis*, raspbjörnbär *Rubus radula*, spetsbjörnbär *Rubus gothicus*, hasselbjörnbär *Rubus wahlbergii*, hårbjörnbär *Rubus cAMP-tostachys*, blekingebjörnbär *Rubus hylanderi* och polabiskt björnbär *Rubus walsemannii*.

Freden i Brömsebro

Mitt i den lilla Brömsebacken slöts freden i Brömsebro mellan Danmark och Sverige den 13 augusti år 1645. Freden var slutet på ett nästan två år långt krig mellan Sverige och Danmark och blev startskottet för Sveriges stormaktstid. Till minne av freden restes långt senare, år 1915, en sten på en holme i bäcken.

När freden slöts utgjorde bäcken gräns mellan Sverige och Danmark. Det var praktiskt att mötas på var sin sida. Svenskarna hade sitt tältläger på norra sidan, danskarna på södra – mitt i ån på holmen möttes man.

Vid freden fick Sverige Jämtland, Härjedalen, Gotland och Ösel. Dessutom fick man Halland på 30 år samt tullfrihet i Öresund.

De två sistnämnda har mycket begränsad utbredning i Småland så de lockade förstås till mer noggrann granskning av oss.

Grustaget bjöd på en del andra spännande arter också och vi såg bland annat hjärtstilla *Leonurus cardiaca*, vittåtel *Aira caryophylla* och spenslig ullört *Logfia minima*. Sedan gjorde vi ett kort stopp för att se svenskt björnbär *Rubus suecicus* i Brömsebro och då dök en bonus i form av sommarljus *Oenothera lindheimeri* oväntat upp på en ruderatmark.

Självklart ville vi alla se Fredsstenen på Fredsholmen i Brömsebacken, så där stannade vi till och kände historiens vingslag och tittade på kösa *Apera spica-venti* som växte i en åkerkant.

Fig. 2. Hårbjörnbär *Rubus camptostachys* med tydligt håriga ståndare. Foto: Ingela Carlström.

Fig. 3. Här lyssnar vi på Tomas Burén som delar med sig av sin kunskap om björnbär. Foto: Ingela Carlström.

Fig. 4. Sodaört *Salsola kali* och marviol *Cakile maritima* växte tillsammans vid badplatsen i Järnsida. Foto: Ingela Carlström.

Den trevliga lunchen bestod av antingen kroppkakor eller stekt spätta och därpå följande efterrätt.

Efter lunch tog guiderna Åke och Tomas med oss till Järnsida badplats där vi gjorde ett kort stopp för att titta på den i Småland ovanliga sodaörten *Salsola kali*. Sedan gick färden vidare till riktigt fina strandängar norr om Skäppevik som är Smålands enda kända lokal för bäckmärke *Berula erecta*. Här var det högt vattenstånd men det bekom varken oss som hade sandaler, stövlar, gick barfota eller med skinnloafers - lite vatten är inget hinder för en botanist!

Vi såg massvis med strandnål *Bupleurum tenuissimum*, och Åke Widgren och Ulla-Britt Andersson lyckades till vår förtjusning fiska upp enstaka strån av rödsäv *Blysmus rufus* och dvärgsäv *Eleocharis parvula*.

Under promenaden till strandängarna såg vi luddbjörnbär *Rubus insularis* på flera ställen. Luddbjörnbär är vanligt inom ett litet område i Smålands sydostligaste hörn.

Fig. 5. Smultronklöver *Trifolium fragiferum* växte på strandängarna. Foto: Ingela Carlström.

Det blev som vanligt en mycket trevlig dag som ramades in av fint sensommarväder, trevliga botanister och mycket kunskap som generöst förmedlades. Tack Åke och Tomas som ordnat programmet för dagen!

Dvärgjohannesört i Oppeboda

▪ Pontus Axén

Istället för kantarell som var målarten för dagen hittades dvärgjohannesört *Hypericum humifusum* utanför Oppeboda i Ryssby socken cirka 1,5 mil norr om Kalmar. Där dök den upp i en enformig granskog – en plats som man kanske inte till vardags förknippar med starkt hotade åkerogräs.

Dvärgjohannesörten finns i flera sydsvenska landskap. Flest lokaler finns i Skåne och i Småland är den efter att ha försvunnit från sin enda lokal i Jönköpings län, nu för tiden endast känd från Kalmar län. Johannesörternas minsta familjemedlem är vek och späd och ger med sitt liggande växtsätt ett kraftlöst intryck. Det kan tyckas vara slappt att inte upprätt orka bära upp de små gula blommorna, som ofta bara är knappt hälften så stora som hos de vanliga och mer robusta släktingarna äkta- och fyrkantig johannesört. Arten är dessutom nästan fullständigt motståndslös mot konkurrens från andra växter. Den är så förpassad till ett liv i ett tidigt successionsstadium att den mer eller mindre kräver att få störd mark serverad för sin fortlevnad. Här växte den i ett hjulspår på

en liten stickväg. Trots sina brister får man väl ändå förmoda att det är den finaste växt som finns i Oppeboda.

Fig. 1. Dvärgjohannesört *Hypericum humifusum* är vår minsta art i släktet, oftast bara någon centimeter "hög". Foto: Pontus Axén.

138 år med bankrassing i Växjö?

▪ Martin Sjödal

Fig. 1. Bankrassing, *Lepidium densiflorum*, Stortorget Växjö. Foto: Martin Sjödal. 2023-11-13.

Bankrassing, *Lepidium densiflorum*, kommer ursprungligen från Nordamerika. Det svenska namnet hänger samman med att den i vårt land ofta funnits längs järnvägsnätet. Thomas Karlsson beskriver i *Smålands Flora* (Edqvist & Karlsson 2007) att arten är bofast i norra Småland men knappast i södra. Ett påstående som jag med denna notis vill dementera. Jag påstår härmed att bankrassing sannolikt har funnits i centrala Växjö i 138 år.

Enligt *Smålands Flora* är primäruppgiften för bankrassing i Sverige från Växjö 1885. Belägget anger att den växte vid kyrkan i staden.

Emellertid anges i referensen från 1903 att fyndet skulle vara från 1888 (Nordström 1903, se urklipp nedan). Det spelar väl inte så stor roll kan man ju tycka. Men det gör det faktiskt, då det avgör om Växjöfyndet verkligen är Sveriges första. I Uppsala finns nämligen ett belägg av bankrassing från Hässleholm 1887.

Arabis brassicaeformis Wallr. (pauciflora Gareke).
Glätt. Blad hela med hjärtformig bas, aggrundi lausettlika,
stjälkomfattande. Mellaneuropa. Bl. Karlshamn 1888 (barlast).
Lepidium incisum Roth. Sk. Helsingborg hamnen 1899
–1902 Bl. Tulseboda Kyrkhult vid badhuset 1890; Sm.
Växjö vid kyrkan 1888.

Fig. 2. Urklipp från Nordström 1903. *Lepidium incisum* är synonym för *L. densiflorum*.

Hylander (Hylander 1971) uppger också, i sin förteckning över förstafynd av svenska växter, detta fynd från Hässleholm som Sveriges första. Jag finner emellertid det troligt att Thomas Karlsson vid författandet av *Smålands Flora* konstaterat att belägget från Växjö verkligen är från 1885, och att uppgiften i Nordström sålunda är felaktig vad avser året. För att säkert utreda detta behöver belägget som finns i Göteborg granskas. Det låter sig nutilldags inte göras eftersom herbariet därstädes är nedpackat.

År 2018 fann jag bankrassing i ett par kullerstensatta ytor runt träd i sydöstra hörnet av Stortorget. Man behöver inte gå mer än till andra sidan kvarteret, så är man vid domkyrkan. Det är alltså mycket nära den plats där växten hittades på 1800-talet. På Stortorget

finns den kvar idag. Som nybliven styrelsemedlem i *Föreningen Smålands flora* passade jag på att, i samband med mitt första styrelsemöte den 13 november 2023, visa denna begivenhet för övriga i styrelsen. I dessa tider av snabba floraförändringar är det fängslande att den sällsynta bankrassingen, efter 138 år, finns kvar på den plats där den först upptäcktes i Småland och sannolikt även i Sverige.

Referenser

- Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands Flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Hylander, N. 1971: Prima loca plantarum vasculorum sueciae. *Svensk Botanisk Tidskrift* 64.
- Nordström, K. 1903: Bidrag till kännedomen om Sveriges ruderatflora. *Botaniska Notiser* 1903: s.117.

Fig. 3. Glada styrelsemedlemmar upplever bankrassingen i Växjö. I bakgrunden syns stadens residens.

Från vänster syns, Tomas Burén, Roger Karlsson, Åke Widgren, Uno Pettersson & Pontus Axén.
Foto: Martin Sjödal.

Den bästa ruderallokalen på över ett decennium

▪ **Martin Sjödahl**

Efter min artikel i ifjol om fyndet av djungelgurka i Alvesta (Sjödahl 2022) känner jag att jag borde vara restriktiv med att uppta värdefullt utrymme i *Parnassia* med dylika alster. Jag vill ju inte trötta ut vår kära läsekrets genom att bombardera med artiklar om soptippsväxter. Men jag känner att jag trots detta måste skildra det högklassiga botaniska skådespel som utspelade sig i nämnda kommun under hösten 2023.

Den spännande lokalen

Alla vet väl var Alvesta ligger eller? När jag nyligen besökte huvudstaden kom jag, på ett snabbköp i Bromma, i samspråk med en ung man från Alvik. När jag berättade

att jag kom från Alvesta funderade han en stund varpå han sa: "Ahh, det ligger på blå linjen va?" Nåja, så kan det vara. Jag förmodar att *Parnassia* läses av en del botanister från vår huvudstad. Detta föranleder mig därför att upplysa alla om att Alvesta är en kommun belägen väster om Växjö och öster om Ljungby. Sisådär åtta kilometer norr om Alvesta och dryga två kilometer söder om Moheda finns Kronobergshed, en tidigare militär samlingsplats som numera huserar en segelflygklubb. Ett par hundra meter norr om flygfältet finns lokalen jag ska beskriva här. Denna upptar en yta på ett knappt hektar där det tippats och lagras diverse jord- och stenmassor.

Fig. 1. Sibirisk hjärtstilla *Leonurus sibiricus*.
Foto: Eva Andersson.

Fig. 2. Sommarglim *Silene pendula*.
Foto: Eva Andersson.

Fig. 3. Vitreseda *Reseda alba*.
Foto: Eva Andersson.

Upptäckten

Jag besökte faktiskt lokalen redan i april 2022, men då med entomologiska avsikter. Min minnesbild är att de intressanta jordmassorna vid den tidpunkten var begränsade. Istället var det Peter Wredin som ska saluterar. Han upptäckte platsen vid inventering av invasiva växter för Länsstyrelsens räkning den 20 september 2023. Kort därefter kom vi i samspråk och Peter lät ödmjukt, utan att nämna några exklusiva arter, meddela att platsen kanske kunde vara intressant för en sån som mig. Det var den sjätte oktober och jag svängde förbi platsen samma kväll. Efter en dryg halvtimme var jag till följd av andra åtaganden tvungen att lämna området. Mitt rekognoscerande hade då, trots att jag bara funnit en del av allt spännande, skänkt mig insikten att platsen var märkvärdig. Jag hade funnit flera växter som är mycket ovanliga i

Fig. 4. Mysknäva *Erodium moschatum*.
Foto: Åke Svensson.

trakten och tillika flera arter som jag aldrig tidigare fått avnjuta. I glädjorus ringde jag till Erik Ljungstrand i Göteborg och vi bokade in en gemensam exkursion det följande veckoslutet. Erik är virtuos och minnesmästare när det gäller artbestämning av växter och därtill angränsande anekdoter.

Platsens djupare utforskande

Söndagen den 8 oktober samlades vi, förutom jag själv och ovan nämnda Peter och Erik, även Eva Andersson, Uno Unger, Charlotte Wigermo, Åke Svensson och Nils-Arne Thunell, på platsen. Frosten hade slagit till men inte värre än att de flesta växterna var opåverkade. Efter en stunds gemensamt botaniserande började sällskapet förstå hur spännande platsen var. Åke Svensson, som i botaniskt hänseende lämpligen ges epitetet soptippsnestor, tillika erfaren och eftertänk-

sam utbrister efter en stund på lokalen: "Det här är ju som på den gamla goda tiden." Erik Ljungstrand förklarar glatt att något liknande har han inte upplevt på över ett decennium.

Artsammansättningen diskuterades och vi kom fram till att jordmassornas ursprung borde vara från sydvästra Skåne. Detta bland annat eftersom en art som boerstånds förekom rikligt. Boerstånds är fortfarande ovanlig i dessa trakter. Moderna växter som hittas som utkast var mindre vanliga. Istället fanns det arter som typiskt kan gro ur fröbank, exempelvis bolmört och flera ovanligare mål-lor, till exempel gatnålla. Jag kontaktade det bolag som använder platsen. Det visade sig att massorna är av blandat ursprung, huvudsakligen från Malmötrakten men även en del från Kristianstadsområdet. Trots detta finns det på platsen flera arter som sällan eller aldrig hittats i dessa trakter i Skåne. Ryktet om platsen spred sig och platsen besöktes under hösten av botaniker från när och fjärran, jag hjälpte till och guidade en del av dem. Ytterligare arter hittades.

Några anmärkningsvärda fynd

Fem nya växter för Småland hittades på platsen. Dessa, samt några andra intressanta fynd, beskriver jag här. Därefter publiceras en lista på ytterligare några fynd som jag bedömer vara intressanta. Totalt blev cirka 150 taxa av kärlväxter noterade från platsen under hösten 2023.

- Sibirisk hjärtstilla *Leonurus sibiricus* fanns i ett praktfullt blommande exemplar (Fig. 1 samt omslagsfoto). Först hittade jag ett exemplar av vår vanliga hjärtstilla, *L. cardiaca*, vilket glädde mig. Bara några meter ifrån denna stod emellertid den sibiriska, och även om växten vid tillfället var mig helt obekant, var det enkelt att bestämma arten. Den sibiriska hjärtstillan är karakteristisk, tju-sig

och därmed odlingsvärd. Arten är ny för Småland. Det finns ett småländskt fynd från 2022 i en rabatt i en trädgård i Målilla. Men arten hade odlats i krukor i trädgården några år tidigare så det fyndet bör betraktas som odlat (Calle Ljungberg muntligen). Flera tidigare svenska fynd finns, bland annat i anslutning till botaniska trädgårdar.

- Sommarglim *Silene pendula*. Ett litet blommande exemplar hittades. Den är kanske vanligare att hitta än flertalet andra arter, men det är en växt som jag aldrig sett tidigare. (Fig. 2).

- Vitreseda *Reseda alba*. Flera blommande exemplar (Fig. 3) och därtill åtskilliga mindre vegetativa fanns. Vitreseda är mycket ovanlig i Småland. Det finns enstaka mycket gamla fynd samt moderna fynd främst från soptippar.

- Mysknäva *Erodium moschatum* fanns talrikt på platsen (Fig. 4). Även den snarlika släktingen skatnäva växte på platsen. Dessa är lätta att blanda ihop även om mysknävan är betydligt kraftigare. Vid mitt första besök noterade jag växten, men tänkte bara att det var värst vad kraftig skatnäva kan bli. Det var Erik Ljungstrand som förklarade att detta handlar om en annan art. Min bedöm-

Fig. 5. Flikkrassing, *Lepidium bonariense*. Foto: Eva Andersson.

ning är att mysknäva var betydligt vanligare än skatnäva på platsen. Mysknäva är mycket sällsynt men det verkar finnas enstaka spridda svenska fynd från främst 1900-talet.

- Gulvicker, *Vicia lutea*. Ett utbredd blommande exemplar. Detta utmärker sig genom att blom-morna har en röd anstrykning. Belägg finns insamlat och ska granskas av expert. Gulvicker är etablerad på några platser i Skåne och Halland, men är mycket ovanlig i Småland. Härifrån finns enstaka tidigare fynd.

- Flikkrassing, *Lepidium bonariense*, hittades i ett exemplar (Fig. 5). Arten bör tills vidare betecknas som ny för Småland i enlighet med bedömning i *Smålands flora* (Edqvist & Karlsson 2007). Dock nämns här ett belägg från Kalmar från 1924 som inte granskats. Arten kommer från Sydamerika och är mycket ovanlig. Kända svenska fynd verkar vara mycket gamla.

- Nyazeeländsk spenat, *Tetragonia tetragonoides*, hittades i ett par exemplar (Fig. 6). Det ena bredde ut sig och täckte omkring en kvadratmeter. Arten är ovanlig med spridda fynd. Den är faktiskt funnen av mig själv i Alvesta kommun en gång tidigare.

Fig. 6. Nyazeeländsk spenat *Tetragonia tetragonoides*. Foto: Åke Svensson.

- Vit mursenap, *Diplotaxis eruroides*, hittades i ett rikligt blommande exemplar. Den är lätt att bestämma. På platsen hittade vi för övrigt både sandsenap och mursenap det vill säga samtliga våra svenska *Diplotaxis*-arter. Arten är mycket ovanlig och ny för Småland.

- Hybriden mellan italienskt rajgräs och engelskt rajgräs, *Lolium multiflorum* × *perenne* hittades i ett exemplar av Anders Svenson och mig vid ett besök den 22 oktober. Denna hybrid är inte särskilt ovanlig och den förekommer enligt Erik Ljungstrand i vallfröblandningar. Den är säkert förbi-sedd men verkar dock inte vara rapporterad för Småland tidigare. Belägg finns och fyndet bör kontrolleras av expert. Att så kommer att ske har Anders lovat att tillse.

- Hamnvicker, *Vicia villosa* ssp. *ambigua*, hittades i två exemplar. Underarten är ny för Småland. Den är mycket ovanlig och andra svenska fynd saknas i Artportalen.

- Gatmålla, *Chenopodium murale*, hittades i tre utspridda, välväxta exemplar (Fig. 7). Gatmålla är en akut hotad växt och känd för att kunna ha

Fig. 7. Gatmålla *Chenopodium murale*. Foto: Eva Andersson.

Fig. 8. Japansk hönshirs *Echinochloa esculenta*. Foto: Eva Andersson.

lång frövila. Fyndet är spännande. Den finns sedan länge på en plats i Jönköping (Sjödahl 2005).

- Japansk hönshirs, *Echinochloa esculenta*, fanns i flera exemplar (Fig. 8). Arten ser man numera sällan. Den var betydligt lättare att hitta för omkring 20 år sedan.
- Äkta kransmalva, *Malva verticillata* var. *verticillata*. Kransmalva hittades i minst två exemplar (Fig. 9). Arten finns i två varianter, äkta kransmalva och krusmalva. Båda är mycket ovanliga. Äkta kransmalva är bara funnen en gång tidigare i Småland; i Kalmar för närmare 100 år sedan (Edqvist & Karlsson 2007). Den förekommer tillfälligt och sällsynt på flera platser i Sverige.

Övriga intressanta fynd

Här listar jag ytterligare ett antal fynd av intresse utan närmare beskrivning: renkavle *Alopecurus myosuroides*, ekkorkorn *Hordeum jubatum*, grå kavelhirs *Setaria pumila*, vanlig luddvicker *Vicia villosa* ssp. *villosa*, etternässla *Urtica urens*, korstörel *Euphorbia lathyris*,

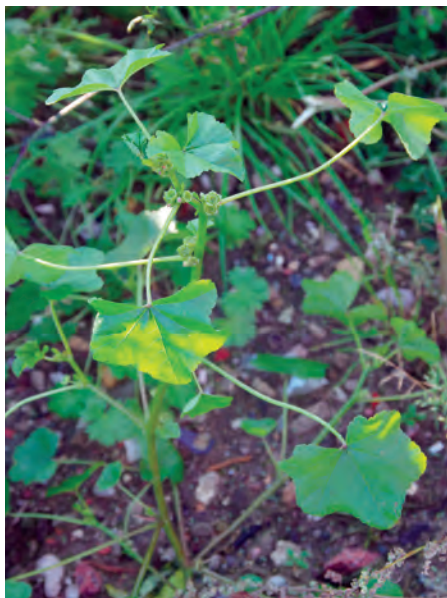

Fig. 9. Äkta kransmalva *Malva verticillata* var. *verticillata*. Foto: Eva Andersson.

mursenap *Diplotaxis muralis*, sandsenap *D. tenuifolia*, åkerrättika *Raphanus raphanistrum*, kal vägsenap *Sisymbrium officinale* var. *leiocarpum*, lönnmålla *Chenopodium hybridum*, fikonmålla *Chenopodium ficifolium*, bolmört *Hyoscyamus niger*, hjärtstilla *Leonurus cardiaca*, piggtistel *Carduus acanthoides* och boerstånds *Senecio inaequidens*. Utöver dessa finns samtliga fynd inlagda i Artportalen.

Vad händer 2024?

Det får vi se, men platsen kommer att fortsätta användas för hantering av tippmassor. Kanske hörs vi igen om nya fynd?

Referenser

- Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands Flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Sjödahl, M. 2005: Torpa – en stadsdel i Jönköping med bland annat gatmålla. *Parnassia* 2005:2.
- Sjödahl, M. 2022. Första djungelgurkan i Småland. *Parnassia* 2022:2.

Nyskapande naturvård

▪ Josefine Gustafsson

"Nyskapande naturvård" är ett projekt som bygger på skogsägares egna initiativ med stöd av experter vid behov. Det är en insats inom Smålands skogs- och trästrategier.

Det har hållits 11 skogsdagar med olika teman som exempelvis "Evighetstallar och det underjordiska" (i Lessebo), "Naturnära skogsbruk och granbarkborrar" (i Åseda), "Nattfjärilar - en osynlig mångfald" (i Bodafors) och "Produktion av biologisk mångfald i skog och skogsbete" (i Ödeshög). Fem fördjupande seminarier med teman som "Skapa och vårda skogsbryn" och "Vad har jag i min skog?" har också genomförts. Syftet är att visa inspirerande exempel på skogliga åtgärder, utöver generell hänsyn, som skogsägare själva gör för att bevara och stärka naturvärden, vårt gemensamma kulturarv, friluftslivet och estetiska värden. Nyskapande naturvård kan handla om att skapa och sköta bryn, sköta florán i vägkanter för att gynna insekter och smådjur, lämna vårdträd, göra sandblottor till vildbin och att sätta upp uggleholkar med mera. Projektets syfte är att inspirera och bidra till utveckling av metoder för att öka natur-, sociala och estetiska värden i vanlig skog.

Projektet finansieras av Smålands tre länsstyrelser. I styrgruppen ingår även Södra, Skogsstyrelsen, Jägareförbundet och LRF. Nyskapande Naturvård var ett pilotprojekt 2022 och utvecklades vidare under 2023. Sammanlagt har cirka 550 personer deltagit

på projektets aktiviteter. I skrivande stund har FB-gruppen "Nyskapande naturvård i skogen" 691 medlemmar och Instagram-kontot har 500 följare.

Projektledare är Magnus Hellgren, Region Kronoberg. Samordnare är Josefine Gustafsson, konsult.

Är du intresserad eller har frågor kontakta Josefine via e-post: >info@josefinegustafsson.se<.

Projektets hemsida med information om skogsdagar, webinarier och konferenser samt informationsmaterial som efterfrågats av skogsägare i Småland: ><https://skogtrasmand.se/projekt/nyskapande-naturvard-2/><

Fig. 1. Knärotslokal utanför Åseda, på skogsdagen "Naturnära skogsbruk och granbarkborrar". Foto: Josefine Gustafsson.

Råd till författare

Parnassia utkommer i maj och december. Artiklar och notiser skickas senast 1 april respektive 1 november till Tomas Burén eller Åke Widgren (se nedan) för att komma med i ett visst häfte.

Det är enklast om du skickar texten med e-post och gärna skriven i Word. Men det går också utmärkt att skicka texten på papper (läs då korrekturet extra noga så att allt blir rätt avskrivet).

Skicka gärna med förslag till bilder – teckningar, kartor eller foton av växter, miljöer, personer. Digitala bilder fungerar smidigast. Digitala foton måste ha hög upplösning och helst vara i formaten .tif eller .jpg.

Välkommen med dina bidrag till *Parnassia*!

Redaktörer:

Tomas Burén, Adelgatan 11A, 393 50 Kalmar.

Tel. 070-356 46 97. E-post: tomas.buren@outlook.com

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 12 Karlskrona.

Tel. 070-983 14 49. E-post: cotula@gmail.com

Kjell-Arne Olsson, Evavägen 32 H, 296 32 Åhus

Tel. 073-745 49 94. E-post: kjellarneolsson87@gmail.com

Äldre nummer av *Parnassia* säljes

Beställ hos Margareta Edqvist, tel. 070-231 35 82

E-post: margareta.edqvist@telia.com

Föreningen Smålands Flora på Internet

Föreningens hemsidaadress >www.smalandsflora.com<

Föreningen finns även som en Facebookgrupp. Vi hoppas att den ska bidra till ett ökat intresse för botanik i landskapet, och att vi får fler engagerade medlemmar i föreningen.

Facebookgruppen heter **Smålands Flora**.

Sid 1

Roger Karlsson

Grova träd i Stenbergas socken

Sid 5

Margareta Edqvist

Kattmynta i Jönköpings län

Sid 7

Tomas Burén

Initiativ för bättre ängsskötsel i Kalmar

Sid 9

Ingela Carlström

Årsmöte på historisk mark

Sid 12

Pontus Axén

Dvärgjohannesört i Oppeboda

Sid 13

Martin Sjödahl

138 år med bankrassing i Växjö?

Sid 15

Martin Sjödahl

Den bästa ruderallokalen på över ett decennium

Sid 20

Josefine Gustafsson

Nyskapande naturvård

